

Vilket imorgon kommer jag att välja?

**Koje sutra ću ja izabrati?
(Bosniska)**

Koje sutra ću ja izabrati?

- O odrastanju i ulozi roditelja u različitim kulturama

Šta znači biti roditelj u Švedskoj, a biti porijeklom iz druge zemlje? O tome se govori u ovom tekstu.

Roditelj se može uplašiti da dijete izgubi svoj identitet, tako što može postati «drugačije» i posjedovati norme i poglede na svijet koji su roditelju nepoznati.

Vaše dijete odrasta u Švedskoj. Šta ćete učiniti da bi vaše dijete zadržalo svoju kulturu? Koliko «švedskosti» ste spremni prihvatiti u svom djetetu? Mogu li djeca biti pripadnici više kultura ili se moraju odlučiti samo za jednu?

Svi roditelji ponekad osjećaju nesigurnost u smislu: Koja budućnost čeka moju djecu? Dobro bi bilo razgovarati o tome sa drugim roditeljima.

Jučer, danas, sutra

Russl Almosawi

Jučer

U sjeni kuće

majka mi češljala kosu

i splela dvije pletenice.

Danas,

je raskrsnica

između jučer i sutra

Koje

sutra

ću ja izabrati?

1. Odrastati u drugoj zemlji

Kad tinejdžer kaže da on ili ona nešto poznaju bolje i da roditelji ne razumiju kako treba živjeti u Švedskoj, roditelji se često znaju naljutiti i to često dovodi do svađe.

Većina mladih želi da pokaže da su samostalni. To ne mora značiti da žele postati šveđani ili da žele da se odvoje od roditelja i njihove kulture. Ako se tinejdžerima ne nameće nego imaju sami pravo izbora, oni mogu uspjeti da ujedine obje kulture.

- Jesu li vama roditelji nešto nametali kada ste bili mladi?
- Kako je to uticalo na vas?
- Kako bi to izgledalo da ste mogli sami birati?

Djeca žive ovdje i sada i žele biti i jedno i drugo

Šta će djeca naučiti najviše zavisi od njihovih roditelja i porodice, ali na to utiču i prijatelji u obdaništu, u školi i u ostaloj okolini.

Djeca moraju razumijeti sve što vide i čuju. Ako se mišljenja roditelja razlikuju od mišljenja društva, oni pokušavaju da shvate obje strane. Ono što važi u školi se ponekad razlikuje od onog što važi kod kuće. Djeca ne mogu izabrati samo jedno. Oni žive u obje stvarnosti.

Većina želi da su dio obje kulture, da su i jedno i drugo. To su dvokulturna djeca. To znači da su npr. finsko-švedska, grčko-švedska ili somalisko-švedska djeca. Oni mogu da povežu svoje svijetove. To ne znači da su «pola» i «pola», nego «cijelo» od oba svijeta.

- Jeli bilo različitih pogleda na svijet kada ste vi bili mlađi?
- Šta su vaši roditelji mislili o tome?
- Kako je to uticalo na vas?
- Koji su problemi odrastanja u dvije ili više kultura?
- Koje su prednosti?
- Koja su vaša mišljenja o dvokulturnoj djeci?
- Koliko «i jedno i drugo» ste vi?
- Koliko «i jedno i drugo» je vaše dijete?

«Ne osjećam se kao švedanin ali ni kao turčin. Osjećam se kao Ayse. Nemam snage da razlikujem «njih» i «nas». Ja sam Ayse iz Štokholma i imam prijatelje sa svih strana svijeta.»

Kultura tinejdžera

Ljudi pripadaju kulturi u svojoj etničkoj i socijalnoj grupi i svojoj generaciji. Mlađi iz različitih etničkih grupa mogu imati više toga zajedničkog, nego mladi i odrasli iz iste grupe. Različiti načini oblačenja, izgleda i muzike stvaraju osjećaj jedinstvenosti u grupi.

Mlada osoba koja živi u zemlji koja nije zemlja porijekla njegovih roditelja pripada najmanje tri različite kulture. Te kulture su:

- kultura njihovih roditelja,
- švedska kultura i
- kultura tinejdžera!

- Da li ste vi osjećali pripadnost nekoj tinejdžerskoj kulturi kada ste bili mlađi?
- Šta je vas omladinu razlikovalo od odraslih u vašoj okolini?

Promjene kroz generacije

Mlađi žele nešto da promjene, a odrasli da zadrže ono staro. To i nije tako čudno. Ljudi žele da zadrže ono što je njima poznato. Ono što je novo često stvara nesigurnost. Često to dovodi to konflikta između generacija.

Puno toga što naučimo kao djeca je ono što kasnije znamo i osjetimo, bez da nam to drugi moraju govoriti. Ono najdublje u našoj kulturi ne želimo promijeniti.

- U čemu su se razlikovala mišljenja vaše generacije i generacije vaših roditelja?
- Zna li da li je bilo konflikata između generacije vaših roditelja i njihovih roditelja?
- Šta je najvažnije u vašem pogledu na svijet što želite da prenesete svojoj djeci?
- Šta mislite, kakva su uobičajena mišljenja o tome u Švedskoj?
- Kako mislite da vaše dijete razmišlja o tome?

Kulture se mijenjaju

Ljudi koji žive u jednoj kulturi, istu stalno mijenjaju korak po korak. Tako je uvijek i bilo i biće. Kulture, običaji, tradicije i pogledi se razvijaju tako što se neki njihovi dijelovi umanjuju i uklanjaju, dok se drugi pridodaju ili razumiju na drugačije načine.

Mi smo svi u našoj kulturi bez da je jasno vidimo (kao riba u vodi) i ujedno je i mijenjamo. Kultura postaje tek jasna kada je uporedimo sa nekom drugom kulturom.

U jednoj kulturi ima i više grupa, sa različitim običajima i tradicijama. Svi mi imamo različite uloge u kulturi npr: kod kuće, na poslu ili susretu sa neznancima.

- Šta se je promijenilo u vašoj kulturi tokom vaše generacije?

2. Biti roditelj tinejdžeru

Svi roditelji žele biti ponosni na svoju djecu i osjećati uspjeh kao njihovi roditelji. To može biti lahko kada su djeca mala, ali je obično teže kada djeca postaju tinejdžeri i počinju protestovati.

Mladi se pitaju: «ko sam ja», i eksperimentišu sa modnim stilovima i ponašanjem, da bi spoznali sami sebe. Odrasli, naravno, moraju reagovati kada tinejdžeri pređu granice tolerancije, ali to treba da čine oprezno, da ih nebi gurnuli u ono od čega žele da ih spase.

Roditelji se brinu za svoju djecu, bez da uvijek ima razloga za to. Zabrinuti roditelji ispituju sve više i više. Tada se tinejdžer može osjećati ugrožen i uvijek pod kontrolom, što dovodi to otuđenosti ili usamljenosti. Nije neobično da se tinejdžeri jedan period udaljavaju od roditelja, da bi kasnije opet ostvarili komunikaciju.

- Šta vas brine kad je u pitanju vaš tinejdžer?
- Postoji li razlog za vašu zabrinutost?
- Šta mislite kako vaš tinejdžer shvata tu vašu zabrinutost?
- Šta mislite šta brine mnoge švedske roditelje kad su u pitanju njihovi tinejdžeri?

«Morate nam početi vjerovati! Mi smo ponosni što smo Kurdi, ali svi imaju svoju slobodu. Morate nas podržavati i ne biti mame- tirani!»

Kurdske tinejdžerke u diskusiji sa svojim majkama, Savez žena Kurdistana.

Biti roditelj u Švedskoj danas

Danas je možda teže biti roditelj, nego ranije. Djeca i tinejdžeri saznaju puno više iz medija. Oni pitaju više. Hoće da znaju zašto, ne žele samo pravila i zabrane.

Vi možda mislite da je važe dijete nepristojno kada počne da se raspravlja sa vama. Tako misle i mnogi švedski roditelji. Mi se moramo naučiti da se ponašamo drugačije prema našoj djeci, nego što su se naši roditelji ponašali prema nama. Odgoj djece u Švedskoj se promijenio tokom generacija.

- Ima li nešto što vam se ne sviđa u « švedskom odgajanju djece»?
- Kako bi vi to uradili? Zašto?
- Kako mislite da bi jedan švedski roditelj mogao da objasni svoj stav i svoje mišljenje?

Prava djece

Dječija konvencija UN-a kaže:

- Djeca se moraju *čuvati od svih formi diskriminacije* (član 2)
- *Što je najbolje za djecu* uzimat će se u obzir tokom svake odluke (član 3)
- Roditelji će *odgajati i upućivati* svoju djecu. (član 5)
- Djeca imaju *pravo na život i razvoj*.(član 6)
- Djeca imaju pravo *da kažu šta misle* i da se njihovo mišljenje poštuje. (član 12)
- Djeca se ne smiju izlagati dobronamjernom ili nelegalnom *mješanju u njihov privatni ili porodični život, njihov dom ili dopisivanje*.(član 16)

Prema švedskom pravu, djeca imaju pravo na njegu, sigurnost i dobar odgoj. *Dobar odgoj* znači:
znati postaviti granice i osjećati odgovornost
učiniti se potrebnim
imati pravo na razvoj i
nakon nekog vremena osloboditi se ovisnosti o roditeljima.

Djeca se trebaju poštovati

Dijete ima sa vremenom pravo da sve jače čuva svoj integritet.

Djeca se ne smiju izlagati tjelesnom kažnjavanju ili nekoj drugoj vrsti uvrijedljivih postupaka.

- Šta znače ovi različiti članovi dječije konvencije u svakodnevnicima?
- Koje od tih prava ste imali vi kao dijete?

3. Biti roditelj u drugoj zemlji

Jedno od najdužih putovanja je ono koje činimo u nama samima i ono počinje uvijek sa nečim novim što se naučimo, nečim drugim, nečim nepoznatim.
Theodor Kallifatides

Migracioni proces

Kada napuštate svoju zemlju tada slijedi puno promjena i više niste isti. Velika je odgovornost u odluci da se napusti svoja zemlja. Prekidanje porodičnih i prijateljskih odnosa predstavlja teške oproštaje, nemir i strah. Pobjeći ili odseliti se: može biti više ili manje dramatično. Mnoge izbjeglice su doživjele tragedije, opasne i prijeteće situacije. Početak u Švedskoj može biti praćen nesigurnošću, željom za povratak kući i strahom za budućnost.

Kada se promijeni zemlja boravka mora se početi iz početka: sa novim jezikom, možda novom profesijom ili biti i nezaposlen.

Postepeno se može krenuti dalje sa novim životom i gledati unaprijed. Tako se prolazi kroz cijeli migracioni proces. Trajanje tog procesa se razlikuje od osobe do osobe.

Migracioni proces

- odlazak: nemoć i strah
- Bještvo ili odseljenje: nemir i nesigurnost
- Početni period u novoj zemlji: prilagođavanje ili želja za povratkom
- Nakon nekog vremena: Pomirenje i integracija.

- Koji je razlog vašeg dolaska ovamo?
- Kako je izgledao vaš početni period u Švedskoj?
- Dokle ste stigli u migracionom procesu?
- Dokle su stigla vaša djeca?

Mi i oni

Uobičajeno je da se prvo ograđujemo od mnogih novih stvari u nepoznatoj zemlji i ujedno uzdižemo našu zemlju do nebesa. Neophodno je da se tu ne spotaknemo.

Kada se sretnemo sa onim što je drugačije, ono naše gledamo na novi način. Zato gledamo «ono drugo» kao «čudno» i nepoznato. Dijelimo ljude po principu: Mi i Oni. To nam jača osjećaj zajedništva.

Ako smijemo upoznavati jedne druge, onda možemo i graditi mostove. Možemo vidjeti jednakosti i razlike, a to može biti uzbudljivo.

- Na šta ste najviše reagovali u susretu sa švedskom kulturom?
- Čemu se, po vašem mišljenju, šveđani najviše iznenađuju u vašoj kulturi?
- Koji je razlog tome?
- Šta treba učiniti sa tim različitim pogledima jednih prema drugima da bi mogli živjeti zajedno?

Čežnja i bol

Onaj ko mora da napusti svoju zemlju često osjeća tugu. Čežnja se može nazvati i nostalgija. To je jedan topal osjećaj, sa sjećanjima na ljude, mjesta, mirise, melodije itd. Riječ nostalgija potiče iz grčkog jezika nostos- vratiti se i algos - bol.

Ponekad se može ostati u nostalgiji sa nemoći da se ide dalje. Ljudi koji se čvrsto drže davnih sjećanja često imaju poteškoće da se osjećaju sretnim u sadašnjem vremenu. Ako se roditelji zadrže u nostalgiji, i ne mogu da gledaju unaprijed, možda ne mogu jasno da vide svoju djecu i njihove potrebe.

- Za čim vi najviše čeznete?
- Raspoznajete li to što se zove nostalgijско fiksiranje?
- Šta se može učiniti u vezi sa tim?
- Kako naći način i da se čezne i da se gleda unaprijed. Kako naći balans?

«Počeo sam sa ovim tekstom želeći da razjasnim šta mi se je dogodilo tokom ovih 36 godina, tokom kojih sam stranac. Nisam postao Šveđanin, ali nisam ni onaj Grk što sam mislio da sam. Nisam ni stopostotni stranac više. Ukratko ne znam reći ko sam. /../

Ima trenutaka kada se osjećam goliji nego kad sam se rodio, tada sam bar imao pupčanu vrpcu, i za tim patim kao nakon nesretne ljubavi.

Ali ima i trenutaka kada osjećam dubok mir, jer sam naučio da volim nešto drugo od onog što mi je bilo dato.»

Theodor Kallifatides

Ići različitim tempom

Svi u porodici možda ne idu kroz migracioni proces istim tempom. I djeca čeznu za ljudima, mjestima i stvarima što su ostavili za sobom, ali oni žive u sadašnjosti, željni da saznaju i upoznaju ono što je novo.

Djeca i roditelji neće moći ostvariti dobar kontakt, ako roditelji ne mogu aktivno da učestvuju u dječijoj stvarnosti.

- Ko je donio odluku da napustite domovinu?
- Kako je vaše dijete saznalo šta će se dogoditi?
- Šta mislite kakvo je mišljenje vašeg djeteta o vašoj domovini?
- Mislite li da vaše dijete osjeća da ima vašu dozvolu da voli svoju švedsku školu ili svoje drugare?
- Šta mislite, kako je migracija utjecala na vaše dijete?

Preziranje kao prepreka

Dijete se ne može osjećati dobro ako odrasta u okolini koja nije povoljna za njega. Djeca koja odrastaju u Švedskoj moraju imati pravo da vole i ono što je švedsko. To će biti teško ako roditelji preziru ono što je švedsko ili ako se okolina ograđuje od dječije izvorne kulture. Onda će možda početi da preziru i dio sebe.

- Koje je vaše mišljenje o preziranju uopće i preziranju samog sebe?
- Jeste li sami osjećali preziranje prema vašoj okolini?

Snovi o budućnosti djeteta

Djeca koja idu u švedska obdaništa ili škole i igraju se sa švedskom djecom donose različita razmišljanja kući. Roditelji se mogu bojati gubitka svog djeteta, da će ono postati «drugačije» sa nepoznatim mišljenjima i stavovima.

Teško je morati napustiti svoju domovinu, ali je lakše ako postoji nada da će taj put dovesti djecu u bolju budućnost. Snovi možda pucaju kada se bojite da će vaše dijete postati Šveđanin.

Ponekad je dječija odgovornost da žive svoj život i u tome što će nadoknaditi ono što su roditelji izgubili. To je za dijete težak teret koji mora da nosi.

«Kada tata priča kako su siromašno živjeli, ja plačem. Rastužim se, ali šta ja tu mogu učiniti? Sada stalno moram da budem zahvalna što živimo bolje. Ali to je bio drugi život.» Nina

- Jeste li se ikada zabrinuli da će vaše dijete postati više Šveđanin?
- Mislite li da vaše dijete osjeća vaša očekivanja od njega kao teret?

4. Porodica, ljubav i seksualnost

Šta je porodica?

«Porodica» može da znači različito - cijela rodbina ili samo mama, tata i djeca. Porodica je jednako važna u Švedskoj kao i u ostalom svijetu, ali na različite načine. Žena i muškarac su jednaki. Svako ima svoje odgovornosti. Tinejdžeri se ponekad mogu ograđivati od porodice da bi pokazali svoju samostalnost?

Ko ima moć, odgovornost i dužnosti u porodici i društvu? Ti pogledi su se, u relativno kratkom periodu, promijenili u Švedskoj. Ranije je sloga u porodici i rodbini bila važnija. Danas djeca u Švedskoj odrastaju u mnogim različitim vrstama porodica. Mnogi odrastaju kod mame i tate, ali i mnogi imaju razvedene roditelje, maćeha i očuhe, polubraću i polusestre.

- Šta znači porodica za vas?
- Šta mislite da porodica znači za Šveđane koje vi poznajete?
- Je li se porodična sloga u vašoj domovini promijenila u zadnje vrijeme?

Nove uloge u porodici

Onaj ko dobije posao ili obrazovanje u Švedskoj ima brži pristup društvu. Žene ponekad nalaze lakše puteve za uspjeh, nego muškarci. Djeca brzo spoznaju ono što je švedsko. Odrasli ponekad ovise o svojoj djeci u kontaktu sa društvom. Otac više nije onaj što zna i govori za cijelu porodicu. To dovodi do promijenjenih uloga u porodici, ali i do konflikata.

«Djeca izbjeglice osjećaju sažaljenje prema svojim roditeljima. Oni su morali sve da ostave i došli su u zemlju gdje im je pomoć uvijek potrebna, jer ne znaju jezik. Djeca i omladina brže nauče jezik nego odrasli i odmah počinju pomagati svojim roditeljima u kontaktu sa švedskim društvom. Na taj način djeca dobijaju veći uvid u svijet odraslih od onog koji im je potreban.»
Nalin Peggul

I ako je ovo česta pojava, porodice rijetko pričaju o tome. Ne želi se pričati pred drugima da postoje teškoće.

- Može li se vaša porodica svrstati pod ovaj opis?
- U tom slučaju, jeste li mogli pričati o tome?
- Ima li drugih porodica gdje je situacija ista?
- Možete li o tome razgovarati sa drugima?

Žene u Švedskoj

Dug je put do ravnopravnosti između žena i muškaraca u Švedskoj, ali je bilo puno promjena u kratkom vremenu. Donedavno je muškarac određivao nad ženom. Žena je bila ekonomski ovisna o muškarcu. Ona je bila supruga, majka i domaćica. Danas se svi slažu da žena i muškarac trebaju da budu ravnopravni sa istim pravima i mogućnostima. Žene i muškarci mogu biti i roditelji i imati posao.

- Koliko se razlikuje položaj žene u Švedskoj od položaja žene u vašoj domovini?
- Šta je dobro u tome, a šta nije?

Mišljenje o muškosti

Šta je «muško», a šta «žensko»? Razlikuje se u različitim društvima i vremenima.

Šta je «muški» u današnjoj Švedskoj, a šta ne? Naravno, to se razlikuje. Postavili smo to pitanje ženama i muškaracima. Evo nekoliko njihovih odgovora:

- « Nije muško ne brinuti se o svojoj porodici.»
- «Kukavica ne smije da pokaže svoja osjećanja.»
- «Rješavati konflikte nasiljem nije znak muškosti.»
- « Znak muškosti je kad otac ostane kući sa djecom.»

- Šta je muškost za vas?
- Mislite li da se vaše mišljenje razlikuje od onog što su mislili vaši roditelji?
- Šta mislite zašto neki stranci ponekad misle da Šveđani nemaju dovoljno muškosti?
- Šta mislite zašto neki Šveđani smatraju neke strance kao «macho»-tipove?

Švedska porodična historija

U Švedskoj je neudata žena mogla postati punoljetna tek 1858. godine, ako je to sama zahtjevala. Od 1863. godine sve neudate žene su automatski postajale punoljetne u svojoj 25. godini. 1884. godine se ta granica smanjila na 21 godinu.

Od 1864., muž više nema pravo da tuče svoju ženu.

1874. udate žene stiču pravo da same raspolažu sa svojim ličnim dohotkom i imovinom.

1915. su žene dobile pravo da mogu zahtjevati razvod od muža.

Udate žene su tek 1920. godine postajale punoljetne u 21. godini. Imale su ista ekonomska i pravna prava kao i muškarac.

1921. godine su žene u Švedskoj dobile pravo glasa i mogle su biti izabrane u politiku.

Tek 1965. je silovanje u braku postalo kažnjivo.

- Imate li nekih komentara na spomenute godine?
- Kada su žene u vašoj zemlji dobile pravo glasa?
- Ima li još nekih interesantnih uporedbi između Švedske i vaše zemlje?

Mišljenje o ljubavi i braku

Da li se brak gradi na ljubavi ili ljubav dolazi sa vremenom? Ko određuje sklapanje braka? U kojim godinama se treba vjenčati? Kako to ide? Mišljenje o ovome se razlikuje kroz vremena i u različitim kulturama. I u Švedskoj se tradicija mijenjala. Sada je uobičajeno da mladi žive zajedno prije nego što se vjenčaju. Mnogi žive zajedno i bez braka.

- Koje promjene u pogledu na ljubav i brak su se desile u vašoj domovini?
- Ima li različitih mišljenja u vašoj rodbini?

Mišljnje o seksualnosti

Pogled na seksualnost se također mijenjao kroz vremena i u različitim kulturama. Mnoga društva su željela kontrolisati ženinu seksualnost da bi znali ko je otac njejoj djeci. U Švedskoj je ranije bila velika kazna za seksualne odnose van braka.

« Za starije žene nije bilo samo pitanje neznanja ili nedostatka kontracepcijskih sredstava nego i stav prema ličnoj seksualnosti. Žudnja za muškarcem se nije smjela pokazati, jer se to smatralo kao ludilo. Žena nije smijela preuzeti inicijativu za spolni odnos, ili pokazati svoju ljubav. To su činile samo «loše djevojke».

Medicinska sestra o životu u starom seljačkom društvu na Gotland-u.

Ne postoji neki opći «švedski» pogled na seksualnost, ali većina danas akceptira seksualnost iz ljubavi prije braka.

Početak 20. stoljeća Švedska je bila siromašna zemlja sa puno djece u porodicama. Svako deseto dijete je umiralo prije nego što napuni jednu godinu. Mnoge žene su umirale pod nelegalnim abortusima. Sa kontracepcijskim sredstvima i slobodnim abortusima danas, djeca se mogu rađati, kao poželjna. Broj abortusa u Švedskoj je nizak, a mortalitet djece najniži u svijetu.

Nastava seksualnog odnosa u školi naglašava respekt i ravnopravnost. Djeca se uče kako naše tijelo funkcionira, uče se o spolnom odnosu, oplodnji i trudnoći kao i o kontracepcijskim sredstvima i spolno prenosivim bolestima. Na nastavi mogu pričati o pogledu na seksualnost i veze, etici i moralu.

Ljekarske ordinacije za omladinu pomažu tinejdžerima da dobiju odgovore na svoja pitanja o mladosti, kako odrasti i stvoriti svoj identitet. Tu također mogu postavljati pitanja o svom tijelu, seksualnosti i dobiti upute o kontracepcijskim sredstvima.

Nastava seksualnog odnosa u školi i ljekarske ordinacije za omladinu ne ohrabruju mlade da stupe u seksualne odnose. Oni daju protutežu medijskoj slici o tinejdžerskoj seksualnosti.

- Da li ste upućeni u to šta vaše dijete uči u nastavi seksualnog odnosa u školi?
- Kako ste vi saznali nešto o vašem tijelu, kako djeca nastaju i slično?

Ponos i čast

U Švedskoj se čast žene uvijek sastojala u seksualnosti i odnosu prema muškarcima dok čast za muškarca znači moći se braniti i opravdavati.

Mnogi roditelji iz drugih zemalja se boje da će njihove kćeri postati Šveđanke, sa seksualnim iskustvom prije braka. Često misle da Šveđanke imaju više slobode, nego što je to u stvarnosti.

Ako djevojke imaju stroga pravila koja moraju da prate, to može da dovede do toga da te djevojke žive «duplim životom» - jednim kod kuće, a drugim sa prijateljima.

Čast je češća u rodbini koja živi blisko. Glasine tada igraju veliku ulogu. Moć glasina živi još uvijek u manjim mjestima u Švedskoj, ali je rijetka u većim gradovima.

U najgorim slučajevima roditeljska briga o djevojačkoj ili rodbinskoj časti može da dovede do progona, prijetnje i nasilja. Većina je protiv zlostavljanja i drugih uvrijedljivih postupaka, ali zlostavljanje žena od strane muškarca se pojavljuje i u švedskom društvu. Važno je boriti se protiv nasilja kroz diskusiju na koji način to spriječiti.

- Šta je čast za vas?
- Koja je razlika između toga kada kontrola ovisi o društvu ili o porodici?
- Šta može spriječavati da konflikti u porodici dovode do nasilja?

Ne samo djevojke

Situacija može biti teška i za dječake i momke. Ponekad moraju da nadgledaju svoje sestre iako to ne žele. Očekuje se od njih i da se ožene sa djevojkom iz iste grupe.

«Alijevi roditelji očekuju da se on oženi sa Kurdkinjom, ali on ima djevojku Švedanku već par godina. Sada stoji na jednoj od životnih raskrsnica: slijediti roditeljske tradicije ili živjeti više kao Šveđanin. Misli mu stalno kruže i taj pritisak ga može natjerati da cijeli dan provede u krevetu. Drugih dana je sretan što mu škola ne daje vremena da puno razmišlja o tome. Ali misli da je živjeti u dvije kulture teško i za djevojke i za momke. Velika je cijena ne slijediti porodične tradicije, i ako je ta cijena veća za djevojke.»

- Koji pritisak djevojke mogu da osjećaju kada odrastaju u više kultura?
- Koji pritisak momci mogu da osjećaju kada odrastaju u više kultura?

Otvorati novi put

Šta slijedi kada se kulture, tradicije, norme i stavovi mijenjaju? Ko postavlja granice i ko odobrava promjenu u etničkoj grupi ili u porodici?

- Kako je bilo moguće promijeniti nešto u vašoj porodici tokom vašeg odrastanja?
- Ko danas «odobrava» promjene u vašoj kulturi?